

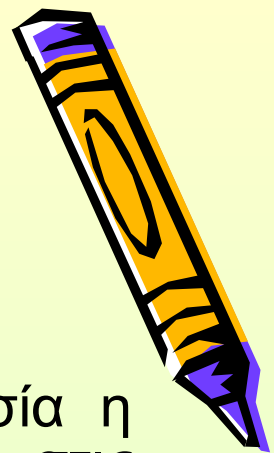
Ανάπτυξη και κοινωνικοποίηση

Εύη Μακρή-Μπότσαρη
Καθηγήτρια

Η ανάπτυξη του παιδιού

- ❖ Η ανάπτυξη του παιδιού είναι μια δυναμική διαδικασία η οποία χαρακτηρίζεται από αλλαγές που συντελούνται στις διάφορες περιόδους της ζωής του.
- ❖ Οι αλλαγές εμφανίζονται στο σωματικό, στο γνωστικό, στο συναισθηματικό και στον κοινωνικό τομέα.
- ❖ Πολλοί ερευνητές τονίζουν τη σημασία των πρώτων σχέσεων που αναπτύσσονται μεταξύ του παιδιού και του ατόμου που το φροντίζει τόσο για τη γνωστική και συναισθηματική του εξέλιξη, όσο και για την ανάπτυξη της προσωπικότητάς του.

Το κοινωνικό περιβάλλον

- ❖ Το παιδί γεννιέται και εξελίσσεται μέσα σ' ένα περιβάλλον του οποίου το πιο σημαντικό στοιχείο είναι οι άλλοι άνθρωποι.
- ❖ Προκειμένου να επιβιώσει πρέπει να επικοινωνήσει με τους άλλους.
- ❖ Αυτό επιτυγχάνεται χάρη στις δεξιότητες με τις οποίες γεννιέται και τις ικανότητες τις οποίες σταδιακά αποκτά.
- ❖ Οι δεξιότητες αυτές είναι βιολογικές κατά τον Piaget, ενώ ο Shaffer υποστηρίζει ότι τα βρέφη είναι εξοπλισμένα με μηχανισμούς κοινωνικής σηματοδότησης, με πιο σημαντικούς το κλάμα και το χαμόγελο .

Η ανάγκη για επικοινωνία-Μηχανισμοί κοινωνικής σηματοδότησης.

- Με το κλάμα το βρέφος μεταδίδει στη μητέρα, ή στα άτομα που το φροντίζουν διάφορες πληροφορίες, π.χ. ότι πεινάει, ότι είναι θυμωμένο ή ότι πονάει, ώστε να αντιδράσουν και να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα.
- Χάρη στο χαμόγελο το βρέφος επικοινωνεί με άλλα άτομα και έτσι αυξάνονται οι πιθανότητες να το φροντίσουν, να το προστατεύσουν και να αλληλεπιδράσουν μαζί του.
- Εξίσου σημαντικά στοιχεία είναι η ανταπόκριση στις φωνές και στους ρυθμούς ύπνου και πείνας του παιδιού .

Ερωτήματα

- ❖ Το διαφορετικό πολιτισμικό περιβάλλον επηρεάζει την ανάπτυξη των παιδιών ;
- ❖ Το περιεχόμενο της κοινωνικοποίησης αλλάζει από πολιτισμό σε πολιτισμό;
- ❖ Πιστεύετε ότι το περιεχόμενο της κοινωνικοποίησης παραμένει σταθερό με το πέρασμα των χρόνων;

Ο πολιτισμικός χαρακτήρας της ανάπτυξης

- Η ανάπτυξη του παιδιού σε όλα τα επίπεδα (βιολογικό, γνωστικό, συναισθηματικό, κοινωνικό) και οι πρώτες σχέσεις που θα αναπτύξει επηρεάζονται σε σημαντικό βαθμό από το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο κατοικεί το παιδί.
- Πιο συγκεκριμένα από το πώς είναι οργανωμένος αυτός ο χώρος, πώς έχουν ρυθμιστεί τα θέματα του φαγητού, του ύπνου, πόσο συχνά έρχεται σε επαφή με άλλα άτομα εκτός των γονέων και από τα πολιτισμικά έθιμα τα οποία καθορίζουν τελικά τον τρόπο ανατροφής του.
- Αρκετοί ερευνητές ασχολήθηκαν με το θέμα της αλληλεπίδρασης γονιού-βρέφους και κατέδειξαν ότι τα στοιχεία αυτής της επικοινωνίας επηρεάζονται από τα πρότυπα κοινωνικής οργάνωσης και από τις ευρύτερες πολιτισμικές αξίες κάθε κοινωνίας.

Ο πολιτισμικός χαρακτήρας της ανάπτυξης (Παραδείγματα)

- ❖ Έρευνες που διεξήχθησαν στην Ουγκάντα δείχνουν ότι οι ενήλικοι και τα αδέλφια χαμογελούν και μιλούν στο παιδί περισσότερο απ' όσο σε άλλες κοινωνίες προσπαθώντας να του αποσπάσουν ένα χαμόγελο.
- ❖ Το παιχνίδι μαζί του το θεωρούν φυσικό και μέσα από αυτές τις αλληλεπιδράσεις ασκούν το παιδί στις δεξιότητες εκείνες που απαιτούνται από την κοινωνία τους.
- ❖ Άλλες έρευνες δείχνουν ότι στην Αμερική ο ύπνος του παιδιού ακολουθεί το πρόγραμμα των ενηλίκων, ώστε να εξυπηρετηθούν οι ανάγκες εργασίας και ξεκούρασης των γονιών, κάτι που ίσως να αγχώνει τα παιδιά.

Ο Πολιτισμικός χαρακτήρας της Ανάπτυξης (Παραδείγματα)

- ❖ Στην Κένυα τα νήπια ακολουθούν, δεμένα στην πλάτη, τη μητέρα με αποτέλεσμα να έχουν τη δυνατότητα να **κοιμούνται** όποτε αυτά θέλουν.
- ❖ Τόσο οι ρυθμοί ύπνου όσο και οι ρυθμοί πείνας διαμορφώνονται σε κάθε κοινωνία με τρόπο **ώστε να εξυπηρετείται το κοινωνικά και πολιτισμικά ρυθμισμένο πρόγραμμα της ζωής των ενηλίκων.**
- ❖ Η μητέρα στην Κένυα προσπαθεί να κρατά το μωρό της ήρεμο κάθε στιγμή, η μητέρα στη Δύση αξιοποιεί κάθε ευκαιρία για να αλληλοεπιδρά μαζί του στοχεύοντας στην αφύπνιση του (Schaffer, 2004)

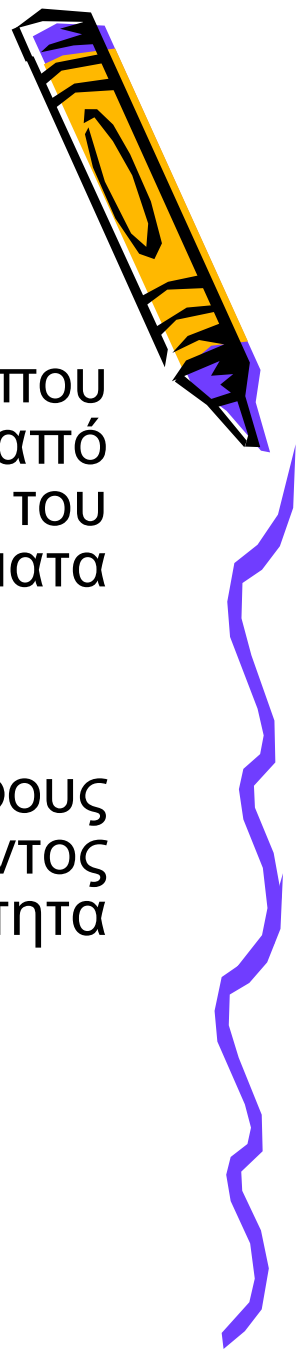

Ο πολιτισμικός χαρακτήρας της Ανάπτυξης (Παραδείγματα)

❖ Η Γιαπωνέζα μητέρα, ανήκοντας σε μια κοινωνία που τρέφει εκτίμηση στην έντονη εξάρτηση του παιδιού από τη μητέρα, προσπαθεί να στρέφει την προσοχή του βρέφους στην ίδια και να ανταποκρίνεται στα ερεθίσματα που σχετίζονται με αυτή.

❖ Η Αμερικανίδα μητέρα ενισχύει την τάση του βρέφους να στρέφεται σε φυσικά αντικείμενα του περιβάλλοντος παρά στην ίδια, επειδή η κοινωνία της δίνει βαρύτητα στην ανεξαρτησία του παιδιού.

Τα πολιτισμικά εργαλεία

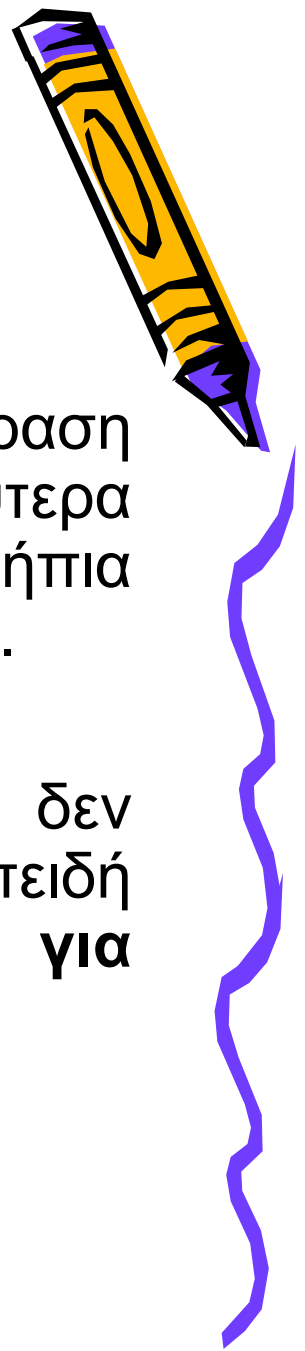

- Καθώς τα παιδιά μεγαλώνουν , επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους με αντικείμενα **καθημερινής χρήσης , παιχνίδια, εκτέλεση απλών εργασιών**, μίμηση δραστηριοτήτων των ενηλίκων κ.ά.
- Ο κοινωνικοπολιτισμικός παράγοντας δίνει δυναμικά το παρόν επειδή σε κάθε κοινωνία χρησιμοποιούνται διαφορετικά αντικείμενα και παιχνίδια με αποτέλεσμα τα παιδιά να υιοθετούν διαφορετικές μορφές συμπεριφοράς.
- Μέσα από αυτή την αλληλεπίδραση τα παιδιά αρχίζουν να αποκτούν πολιτισμικές δεξιότητες και να έρχονται σε επαφή με αντικείμενα τα οποία αποτελούν πολιτισμικά εργαλεία, αναγνωρίζουν τα πολιτισμικά νοήματα που συνδέονται με τα αντικείμενα και τα πρόσωπα και σιγά- σιγά αξιολογούν τη συμπεριφορά των ενηλίκων.

Τα πολιτισμικά εργαλεία (Παραδείγματα)

- Στο Καμερούν το ρόλο του γονιού στην αλληλεπίδραση του με το παιδί, αναλαμβάνουν κυρίως τα μεγαλύτερα αδέλφια, τα οποία προσπαθούν να συνηθίσουν τα νήπια σε συμπεριφορές επιθυμητές από την κοινωνία τους.
- Τα **παιχνίδια** και τα άλλα αντικείμενα σχεδόν δεν αξιοποιούνται στις δραστηριότητες των παιδιών επειδή θεωρούν **ανεπιθύμητα στοιχεία τη διάθεση για παιχνίδι** και τις τάσεις ανυπακοής.

Ανάπτυξη και κοινωνικοποίηση

- Η συμπεριφορά των παιδιών -ιδιαίτερα τα πρώτα χρόνια της ζωής τους- αλλάζει με γρήγορο και πολλές φορές, πολύ γρήγορο ρυθμό.
-
- Ο στόχος της Αναπτυξιακής Ψυχολογίας είναι να περιγράψει και να ερμηνεύσει τις αλλαγές αυτές.
- Οι αλλαγές προκαλούνται από δύο ειδών παράγοντες:

A Εσωτερικούς (κληρονομικούς-βιολογικούς)

B Εξωτερικούς (το περιβάλλον του παιδιού)

Εσωτερικοί παράγοντες

- Ο όρος « ωρίμανση » χρησιμοποιείται για να δηλώσει το σταδιακό ξεδίπλωμα της συμπεριφοράς-η οποία προκαλείται από ένα εσωτερικό πρόγραμμα που είναι μέρος της κληρονομιάς κάθε ατόμου.
- Προέρχονται από το γενετικά προκαθορισμένο σχέδιο της ανάπτυξης και είναι αποτέλεσμα της ωρίμανσης.

Ερώτημα

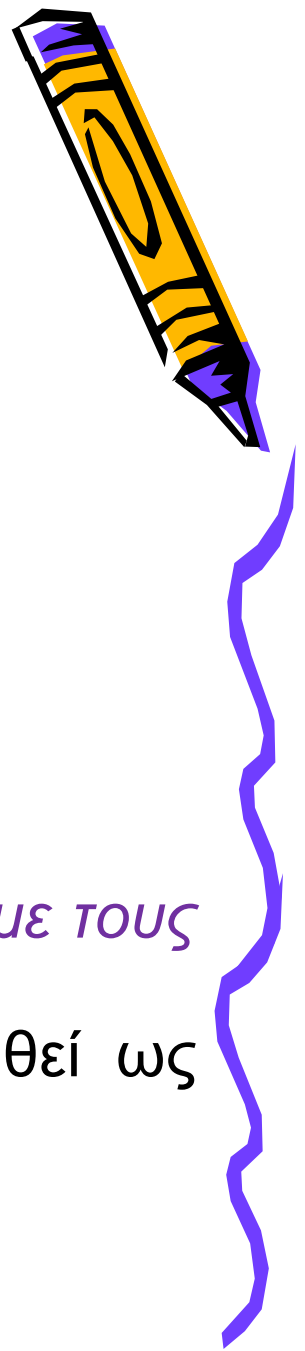
- Με ποιο τρόπο και μέσα από ποιες διαδικασίες πιστεύετε, ότι το περιβάλλον του παιδιού επηρεάζει την ανάπτυξη του;

Εξωτερικοί παράγοντες-Το περιβάλλον

Οι Εξωτερικοί παράγοντες έχουν τις ρίζες τους στο περιβάλλον των παιδιών.

- ❖ Η διδασκαλία
- ❖ Η άσκηση
- ❖ Η προβολή προτύπων για μίμηση
- ❖ Ο έπαινος
- ❖ Η τιμωρία
- ❖ Η ενθάρρυνση *-είναι ορισμένοι από τους τρόπους με τους οποίους οι ενήλικοι επηρεάζουν τα παιδιά*
- ❖ Όμως η κοινωνικοποίηση δεν πρέπει να θεωρηθεί ως κάτι που οι ενήλικες επιβάλλουν στα παιδιά.

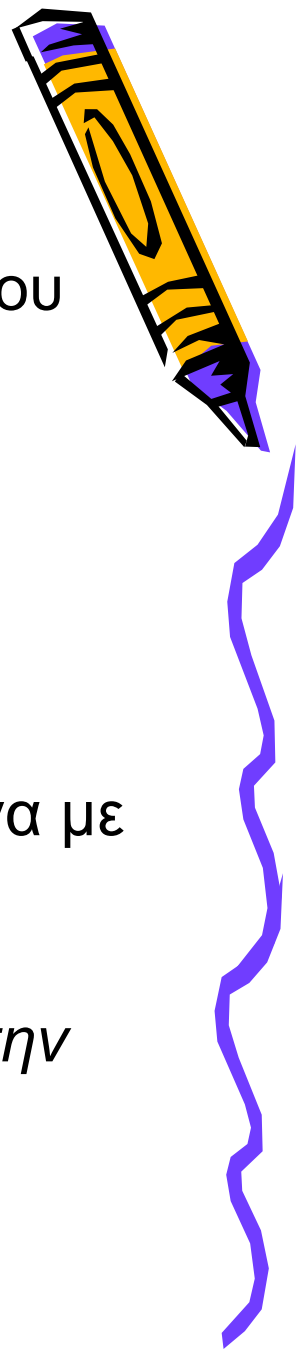

Εξωτερικοί παράγοντες-Το περιβάλλον

Συνειδητά ή ασυνείδητα τα άτομα του περιβάλλοντος του παιδιού επιχειρούν:

- Να τροποποιήσουν
- Να κατευθύνουν
- Να αναστείλουν
- Να προωθήσουν και
- Να αλλάξουν τη συμπεριφορά των παιδιών- σύμφωνα με αυτό που οι ίδιοι θεωρούν επιθυμητό.

*Όλες αυτές οι πρακτικές είναι στενά συνδεδεμένες με την **κοινωνικοποίηση**.*

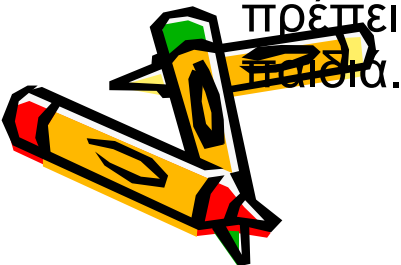
Κοινωνικοποίηση

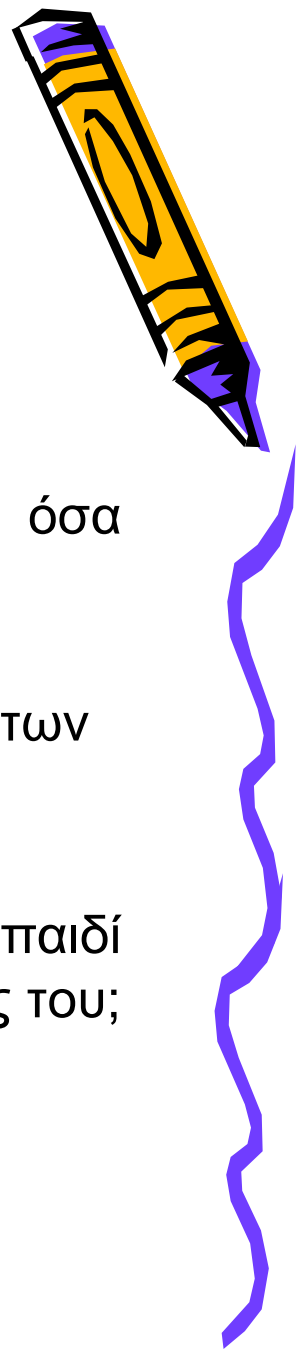
- Κοινωνικοποίηση είναι η διαδικασία μέσω της οποίας οι πεπαιθήμενοι, τα ιδανικά και οι επιθυμητές μορφές συμπεριφοράς μιας κοινωνίας μεταβιβάζονται από τη μια γενιά στην άλλη.
- Η ωρίμανση και η κοινωνικοποίηση δρουν αλληλεπιδραστικά.

Για παράδειγμα:

- ❖ Η ωρίμανση προσδιορίζει το χρόνο κατά τον οποίο το παιδί γίνεται ικανό για τη γλωσσική εκμάθηση.
- ❖ Η συγκεκριμένη όμως γλώσσα που θα αρχίσει να μιλά- εξαρτάται από τους ανθρώπους γύρω του, δηλαδή από την κοινωνικοποίηση.
- ❖ Η ενεργός συμμετοχή του παιδιού στη διαδικασία κοινωνικοποίησής του αναδεικνύει, ότι η κοινωνικοποίηση δεν πρέπει να θεωρηθεί ως κάτι που οι ενήλικες επιβάλλουν στα παιδιά.

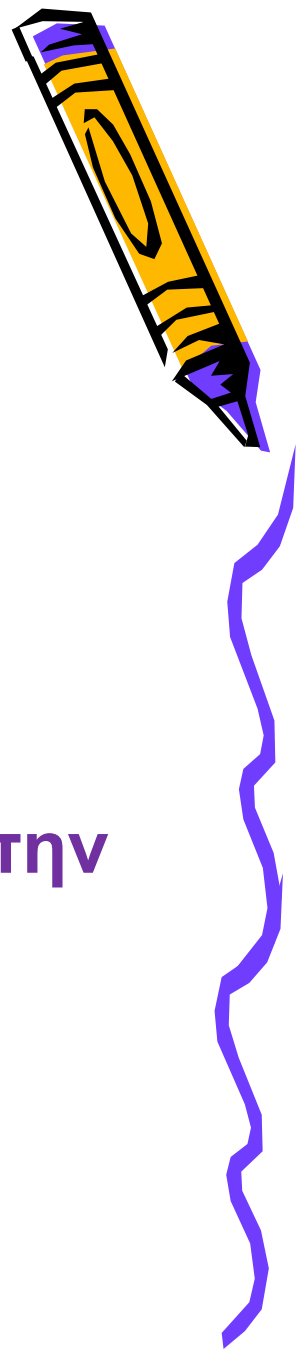
Για Αναστοχασμό και Ανατροφοδότηση

- **Ποιο είναι το περιεχόμενο της κοινωνικοποίησης;**
  - Υπάρχουν οικουμενικοί κοινωνικοί κανόνες;
  - Οι ραγδαίες αλλαγές αντικατοπτρίζονται σε όσα μεταβιβάζουμε στις επόμενες γενιές;
- **Ποιοι είναι οι φορείς της κοινωνικοποίησης;**
  - Ποιος είναι ο ρόλος των γονέων, των αδελφών, των συγγενών, των δασκάλων και των ΜΜΕ;
- **Πότε λαμβάνει χώρα η κοινωνικοποίηση;**
  - Αρχίζει η κοινωνικοποίηση από τη στιγμή που το παιδί γεννιέται και συνεχίζεται καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του;
  - Αποτελεί η κοινωνικοποίηση μια δια βίου διαδικασία;

Συνήθη Ερωτήματα

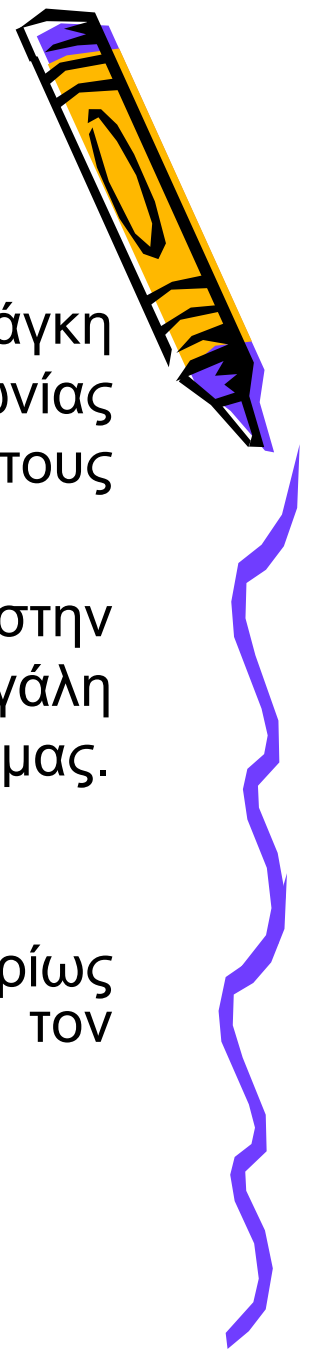
1. Γιατί κοινωνικοποιούμε τα παιδιά;

2. Πώς λαμβάνει χώρα η κοινωνικοποίηση;

3. Υπάρχουν τα στερεότυπα φύλου κατά την κοινωνικοποίηση;

Ερωτήματα

- **Γιατί κοινωνικοποιούμε τα παιδιά;**

- ❖ Μήπως η κοινωνικοποίηση υπαγορεύεται από την ανάγκη να εξασφαλιστεί η αποτελεσματική λειτουργία της κοινωνίας μέσω της συμμόρφωσης όλων των μελών της προς τους ίδιους κανόνες;
- ❖ Για παράδειγμα, έχει λίγη σημασία αν οδηγούμε στην αριστερή ή τη δεξιά πλευρά του δρόμου, έχει όμως μεγάλη σημασία να συμφωνήσουμε όλοι για την όποια επιλογή μας.

- **Πώς λαμβάνει χώρα η κοινωνικοποίηση;**

- ❖ Δεν υπάρχει ομόφωνη απάντηση στο ερώτημα αυτό.
- ❖ Οι ερμηνείες που έχουν επιχειρηθεί, στηρίζονται κυρίως στις τέσσερις κυριότερες θεωρίες για τον τρόπο με τον οποίο λαμβάνει χώρα η κοινωνικοποίηση.

Οι απόψεις των θεωριών για το θέμα για το θέμα της κοινωνικοποίησης

- (α) Η ψυχαναλυτική θεωρία
- Οι γονείς αρχικά βάζουν χαλινό στο ένστικτο του παιδιού.
- Με την πάροδο του χρόνου αναπτύσσεται ένας εσωτερικός μηχανισμός ελέγχου το Υπερεγώ.
- Το Υπερεγώ (ανάλογο με τη συνείδηση) περιλαμβάνει τις γονικές και κοινωνικές αξίες και στάσεις.
- Οι στάσεις αυτές ενσωματώνονται στη συμπεριφορά του παιδιού μέσω της ταύτισής του με τον γονέα του ίδιου φύλου.

(β) Η συμπεριφορική θεωρία

- ❑ Οι θεωρητικοί του συμπεριφορισμού τονίζουν ότι η ψυχολογία θα πρέπει να βασίζεται στα έκδηλα, παρατηρήσιμα γεγονότα.
- ❑ Ως εκ τούτου η ανάπτυξη είναι κυρίως θέμα διαμόρφωσης της συμπεριφοράς μέσω της μάθησης (ενίσχυση/αμοιβή – απόσβεση/τιμωρία).

(γ) Η θεωρία της κοινωνικής μάθησης

Κύρια σημεία της θεωρίας:

- Η διαδικασία της κοινωνικής μάθησης(Bandura) ενισχύεται μέσω παρατήρησης και μίμησης προτύπων.
- Δεν συνιστούν πρότυπα όλοι όσοι γίνονται αντικείμενα παρατήρησης.
- Τα παιδιά δεν αντιγράφουν αυτόματα οτιδήποτε παρατηρούν.
- Φιλτράρουν τις πράξεις των άλλων ανάλογα με τις δικές τους αξιολογήσεις και με το κατά πόσο αυτές οι πράξεις ταιριάζουν με την αυτοαντίληψη του κάθε παιδιού.

(δ) Η Γνωστική – Αναπτυξιακή θεωρία.

(Κύριος εκπρόσωπος ο J. Piaget).

- ❖ Η θεωρία αυτή βασίζεται στην άποψη ότι η κοινωνική ανάπτυξη επιτελείται ως συνέπεια διαδοχικών αλλαγών που συμβαίνουν στη γνωστική (νοητική) ανάπτυξη.
- ❖ Εστιάζεται κυρίως στην αντίληψη του κοινωνικού κόσμου εκ μέρους του παιδιού.
- ❖ Η κατανόηση του κόσμου από το παιδί ποικίλλει ανάλογα με το συγκεκριμένο γνωστικό στάδιο στο οποίο βρίσκεται.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- Berk, E.,L. (2015). Η ανάπτυξη των βρεφών, των παιδιών και των εφήβων. (Επιστημονική Επιμέλεια Μακρή-Μπότσαρη, Ε.). . Boston, MA: Pearson Education). Αθήνα: Εκδόσεις ΕΛΛΗΝ.
- Lightfoot, C., Cole, M., & Cole, S. R. (2014). *Η ανάπτυξη των παιδιών* (Επιστημονική Επιμέλεια: Ζ. Μπαμπλέκου, Μετάφραση: Μ. Κουλεντιανού). Αθήνα: Εκδόσεις Guttenbergt
- Shaffer, D. (2004). *Εξελικτική Ψυχολογία: Παιδική ηλικία και εφηβεία*. (Επιστημονική Επιμέλεια Μακρή-Μπότσαρη, Ε.). Αθήνα: Εκδόσεις ΕΛΛΗΝ.

